Шевруд Андерсон

Шедевр Блекфута

Я вийшов з аукціону на П'ятій авеню. Порошив сніг. Щойно я бачив, як за двадцять тисяч доларів продали картину Блекфута.

Ремзі, знавець живопису й комерсант, підійшов до мого приятеля Трайкапа, що стояв біля мене з тростинкою в руках, і виголосив коротеньку промову. Трайкап, як колись Блекфут, був художник з майбутнім. А Блекфут, слід зауважити, збожеволів, і його запроторили в якусь лікарню неподалік від Нью-Йорка. Ремзі торкнув Трайкапа за плече і по-дружньому заговорив. Я не міг цього стерпіти. Мені стало моторошно від його слів.

— Розправте плечі, друзяко,— сказав Ремзі.— Розправте плечі й дихайте глибше.

Я пішов на П'ятдесят восьму вулицю й запросив одну знайому пообідати разом. То була вродлива дівчина з аристократичними рисами, вона приїхала десь із Заходу, й мені хотілось дошкулити їй. Я вже уявляв, як розповім їй трагедію Блекфута і її виразні риси спотворить біль. У цьому бажанні було щось ненормальне, як і в тому, що я хочу побачити Блекфутову історію надрукованою. Я хочу завдати болю багатьом людям.

Того вечора, коли продали картину, ми зі знайомою зайшлії до ресторану. З'явився його власник, щоб узяті! її мене пальто.

Сивий чоловік з улесливим обличчям, схожий на Ремзі.

Він поклав руку мені на плече.

— Ви починаєте сутулитись, друже,— прожебонів він.— Випростайтесь! Треба привчати себе дихати глибоко й ходити рівно.

Я не дав йому ляпаса, мабуть, лише тому, що в мене затремтіла рука. Я видер у нього пальто й кинувся на вулицю. Знайома вибігла за мною.

— Ідіть ви під три чорти! —крикнув я власникові ресторану.

Мені хотілося крикнути це всім отим недолюдкам, які занапастили талант великого Блекфута, хотілося сказати їм усе, що я зараз розповім вам.

Як я й передбачав, історія засмутила мою знайому. Сподіваюся, те саме буде й з вами.

Двадцять років тому Блекфут був біднпм художником і мешкав у Нью-Йорку. В цьому нема нічого особливого, хоч він. щоб ви знали, мав талант, а в цьому вже є дещо особливе. Одружився він з дочкою власника пральні й жив у тому плетиві вулиць нижнього Манхеттена, яке відоме під назвою Грініч-вілледж.

Я не стану описувати, як він бідував. Це було жахливо, але не в тому річ. Комфорт і достаток іноді не менш жахливі. Отож бідолаха тулився в крихітній, зате дешевій темній комірчині; під ногами в нього повзали малюки, кількість яких усе зростала, розгардіяш і бруд оточували художника.

Блекфут був худий, блідий чоловік років тридцяти, дуже сутулий. Йому, звичайно, слід було б розправити плечі та глибше дихати. Це неодмінне правило для тих, хто одружується з дочкою власника пральні,— з жінкою, ніби зумисне створеною щороку народжувати дітей, а особливо для тих, хто мешкає в Грініч-вілледжі, на околиці Нью-Йорка.

Та ось Блекфут намалював картину. Похмурого ранку в лютому він сів до роботи, і вийшло щось незвичайне. Із хаосу народилася гармонія. Його пензель просто співав, бігаючії по полотну.

Блекфут працював цілий день і половину наступного, й душа в нього раділа. Він забув про убоге оточення й поринув у творчість. В картині було все — цілість, простота, рух і те непомітне й невловиме, що вирізняє справжній шедевр,— лірична краса і довершеність.

Не дивно, що Блекфут, скінчивши роботу, пройнявся повагою до себе. Він зодяг благеньке пальто, узяв тростинку, якої не носив уже п'ять років, і вирушив до Ремзі.

Всю дорогу він міркував, і в голові в нього засіла безглузда думка: призначити ціну отій картині.

"їй-богу, я візьму за неї тисячу двісті!"-сказав він собі.

На вулиці йому зустрівся Фред Морріс. У Нью-Йорку всі його знають. Фред непоганий хлопець, а мистецтво для нього — засіб заробляти гроші, до того ж його картини охоче купують.

— Це добре, старий,— сказав він, коли схвильований Блекфут розповів йому про свою удачу; потім торкнувся тростинкою його плеча й порадив:

— Тримайся рівніше. Тії починаєш сутулитись.

Я ось щодня гуляю і пильно стежу, щоб не горбитись. І, знаєш, помагає!

Роби те саме.
Наступного ранку Ремзі прийшов дивитись картину. Уявіть собі сивого, спокійного і впевненого в собі джентльмена, що пробирається крізь купу хлопчиків та дівчаток у комірчину, де висить картина. Він одразу збагнув, що то за скарб, і відверто висловив свою думку.
— Ви, безперечно, створили прекрасну річ. Скільки ви просите?
Я купую.
Блекфут зрадів. Він усвідомлював свій успіх, але хотів, щоб його усвідомив і Ремзі.
— Тисячу двісті,— недбало кинув він.
Ремзі похитав головою.
— Тисячу,— відказав він, коли Блекфут сердито забігав по кімнаті. Потім чемно й стримано додав: — Відкладемо розмову.
Навіщо так дратуватись? Я певен, що ви станете великим художником, і не хочу з вами сваритись.
І рушив до дверей.
— їй-богу, Блекфуте, у вас чарівні малюки. Вам треба берегтись: адже ви за них відповідаєте. Я помітив, що ви починаєте сутулитись. Коли я був солдатом, мене вчили триматись рівно.
Там я звик щодня робити фізичні вправи.
Блекфут почекав тиждень і вирішив піти до Ремзі. Пому здалося, що минулого разу він надто погарячкував.
"Треба сприймати все так, як воно є,— подумав він.— Адже не можу я вимагати, щоб інші бачили в моїй картині те саме, що бачу я".
Вдягнувши пошарпане пальто й забувши цього разу тростинку, він побіг до Ремзі.
І тоді Ремзі показав зуби. Він запропонував за картину сімсот доларів.
Хоч він був, як і перше, дуже чемний і голос його звучав так само лагідно, але більше дати відмовився. Блекфут повернувся й пішов; він був такий розлючений, що не міг вимовити й слова. Йому навіть хотілося кого-небудь убити. Отакі всі художники. Коли ви в розмові з ними вдаєтесь до здорового глузду, вони вас не розуміють.
Кінець кінцем Ремзі придбав картину за чотириста доларів.
Блекфут ще двічі приходив до нього і врешті здався. Востаннє він вийшов був з будинку Ремзі, довго стояв, дивлячись у сутінки, й таки вернувся.

Він побіг назад, згодився на чотириста доларів за отой шедевр, що його потім продали за двадцять тисяч, і взяв у Ремзі гроші.
Мені здається, я не перебільшив щодо бідності Блекфутів.
Правду кажучи, я навіть не знав, скільки в них було дітей, може, всього троє або четверо, та вони ждали ще одного. Крім того, художник заборгував власникові будинку й городникові, а позичати не було в кого.
Чотириста доларів дуже знадобились. Накупили всілякої всячини, найняли жінку, яка прибрала в хаті й нагодувала дітей.
Блекфут сам розпалив камін. Вигляд у нього був задонолений, але стомлений. Годині о десятій вій пішов спати до дітей.
Більше ніхто не бачки справжнього Блекфута. Отой базіка.
що бігає по божевільні й кожного вмовляє триматися рівно і глибоко дихати, не має нічого спільного з людиною, якій приписують картину, продану вчора на моїх очах.
Блекфут тікав із життя, не озираючись. Годині о другій ночі, коли дружина прокинулась на убогій своїй постелі в кутку, нона побачила, що чоловік сидить у кріслі біля каміна. На ньому була старенька піжама,, одна холоша розірвалась, і визирала довга худа нога. Нещасний дістав тростинку й почепив її собі па руку.
Дружина скрикнула, він спершу не звернув уваги, але потім підвівся й навшпиньки підійшов до неї. Торкнувшись тростинкою її'плеча, проказав:
— Розправ плечі. Тримайся рінпо і глибоко дихай.
Більше він нічого не сказав, але й так дивно, що його дружина не збожеволіла разом із ним. Бо потім вона побачила таке, від чого могло розірватися серце. Те, що він учинив, було таке
саме геніальне, як і його картина. У крихітній комірчині на Грініч-вілледж горів камін, а Блекфут, на руці якого погойдувалась тростинка, щось біля нього ворожив. У глухій самотині, серед темної ночі, коли плутаються, думки, він покидав у вогонь одна по одній усі ті банкноти, які йому дав Ремзі.